

İbn Huzeyme'nin, zamanındaki muhaddislerin imamı diye övüldüğü Bündâr, hadisin altın çağı olarak bilinen hicrî üçüncü asrın en büyük muhaddislerinden biridir. Cerh ve ta'dil imamlarına göre sika'dır. Rivayet ettiği hadislerle muteber ve güvenilir hadis kaynakları yer vermiştir. Nitekim Buhârî *el-Câmi'u's-şâhîh*'inde Bündâr'ın 205 hadisini rivayet ettiği gibi ondan bir de mükâtebe* yoluyla elde ettiği bir hadisi nakletmiştir. Müslim de *el-Câmi'u's-şâhîh*'inde onun 460 hadisine yer vermiştir. Ebû Dâvûd ise Bündâr'dan pek çok hadis yazdığını söylemiştir.

Amr b. Ali el-Fellâs, Bündâr'ın Yahyâ b. Saîd el-Kattân'dan olan rivayetlerinde yalan söylediğini ileri sürmüştü de sebebi zikredilmeyen cerh makbul sayılmadığından bu görüşe itibar edilmemiştir. Zehebî, Bündâr'ın çok doğru ve güvenilir bir âlim olduğunu bildikleri için İslâm âlimlerinin Fellâs'ına bu görüşüne değer vermediklerini söylemiştir. İbn Hacer'e göre ise Bündâr'ın bazı rivayetlerinde hata varsa da bunları kasten yapmamıştır.

Bündâr'ın rivayet ettiği hadislerin bir bölümünü ihtiva eden küçük bir mecmua Zâhiriyye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Mecmua 72/10, vr. 121^a-129^a).

Bündâr, uzun yıllar Basra ve Bağdat'ta hadis rivayet ettikten sonra seksen beş yaşlarında iken vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 49; *el-Cerh ve't-ta'dil*, VII, 24; İbn Hibbân, *es-Sîkât*, IX, 111; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, II, 101-105; İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadîs* (nşr. Nüreddin İtr), Dimaşk 1404/1984, s. 341; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XII, 144-149; a.m.f., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 490; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 511-512; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IX, 70-73; a.m.f., *Hedyü's-sâri muhaddimetü Fethi'l-bârî*, Bulak 1301, s. 436-437; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 222; Hazrecî, *Hulâsatü Tezhib*, s. 328; Fuat Sezgin, *Buhârî'nin Kaynakları*, İstanbul 1956, s. 25-26, 264; a.m.f., GAS, I, 113-114.

MÜCTEBA UĞUR

BÜNDÂR b. HÜSEYİN

(بندار بن الحسين)

Ebü'l-Hüseyn Bündâr b.

el-Hüseyn eş-Şîrâzî

(ö. 353/964)

İlk dönem sûfilerinden.

Şiraz'da doğdu. Ticaretle uğraşan bir ailenin oğludur. Bündâr bir yandan ticaretle meşgul olurken diğer yandan Eş'arî kelâmı ile ilgilendi ve İmam Eş'arî'nin

derslerini takip etmeye başladı. Kelâm konusundaki fikirleriyle dikkati çekti. Babasıyla birlikte ticaret için Bağdat'a gittiğinde burada meşhur sûfî Şiblî ile tanıştı. Tesirinde kaldığı Şiblî'nin emriyle malını mülkünü terkederek kendini tasavvufa verdi ve onun takdir ve güvenini kazandı. Bu arada Ebû Ca'fer el-Haddâd'dan da faydalandı. Sûfilerin bir takım fikirlerini tenkit eden müridi İbn Hafîf'in çeşitli görüşlerini, özellikle bazan kalbe gelen gaflet konusundaki açıklamasını reddetti (Safedî, X, 292). Ömrünün büyük bir kısmını geçirdiği Şiraz civarındaki Errecân kasabasında vefat etti.

Bündâr tasavvufî hakikatleri iyi bilen ve mükemmel bir biçimde ifade eden bir sûfî olarak tanınır. Gaybet* halini huzur haline tercih eder. Genel olarak sûfilerin tevhid (vahdâniyyet) konusunda birleştiklerini, ancak mücahede ve mükâşefe yoluyla ona nasıl erişileceği hususunda ayrıldıklarını söyler. Bündâr'a göre her sūfî kendisinde zuhur eden hale göre bir isim alır. Meselâ ibadetinde düşkün olana âbid, dünyadan el etek çekene zâhid, hiçbir şeye sahip olmayana fakir, Allah'a güveni esas alana mütevekkil, fenâ*yı esas alana fânî, sevgiyi esas alana âşık denir. Bu hallerden hepsi belli bir sūfide toplanabilir. Bu durumda ona bu hallerin tamamını kapsayan bir isim verilir (bk. Sülemî, s. 469).

"Hak ile olma hali cem", Hak için olma hali tefrika"dır diyen Bündâr'a göre dünyaya yönelen hırs ateşiyle âhirete yönelen korku ateşiyle, Hakk'a yönelen ise tevhid nuru ile yanar ve değer biçilmez bir mücevher haline gelir. Hak yolunda her şeyi terketmeyen bütünü ile hakikate yani Hakk'a ulaşamaz. Onun için Bündâr sâlikin bütün dikkatini Hak'ta toplamasını ister. Tam anlamıyla mevlâsi kıblesi olmayanın namazının sahih olmayacağını söyler.

Bündâr'a göre tasavvuf ahde vefâ etmektir. Sâlik diliyle verdiği sözlere bağlı kaldığı gibi niyetlerine de bağlı kalmalıdır. Bündâr sûfî ile mutasavvıf arasında fark görür. Sûfî Hak tarafından seçilen, dost edinilen, nefsinden uzaklaştırılan ve benlik davası ile hareket etmektен alıkonuñan kimsedir. Mutasavvıf ise nefsi ile uğraşan, içinde dünya arzusu olduğu halde zâhidliğe özenendir. Bündâr sûfî kelimesinin kökü konusunda bu görüşüne uygun bir açıklama yapar. Ona göre sûfî kelimesi sâfâ (صافا) fiilinin meçhulü olup "Hak tarafından dost edinildi" anlamına gelmektedir (Sülemî, s. 468;

Münâvî, II, 23). Sûfî kelimesindeki her harfin üç mânası vardır. Meselâ "sad" harfi sadakate, sabra ve safaya delâlet eder. Sâlik nefisine düşman olmamalı, onu sahibine bırakmalıdır. Kul öyle bir mertebeye ulaşır ki nefisine düşman olmaz. Zira onu kendi mülkü olarak değil Allah'ın mülkü olarak görür. Güzel sesi ilâhî bir hikmet olarak kabul eden Bündâr nefis (tab'), hal ve Hak ile olmak üzere semâin üç şeklinden bahseder ve müsikiden haz almayanların his yönünden eksik olduklarını söyler. Bündâr'ın bu görüşleri Melâmet ehlinde çok Iraklı sûfilerin görüşlerine yakındır.

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma*, s. 340, 344, 349; Sülemî, *Tabakât*, s. 393, 467-470; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 384-385; Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 174, 616, 649; Hücvîrî, *Keşfü'l-mağcûb* (Uludağ), s. 375; Hervî, *Tabakât*, s. 501-502; İbn Asâkir, *Tebyînu kezîbi'l-müfterî*, s. 179-181; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XVI, 109-110; Safedî, *el-Vâfi*, X, 292-293; Sübkî, *Tabakât*, III, 224-225; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, III, 338; Câmî, *Ne-fehât*, s. 226, 270-271; Şarânî, *eş-Tabakât*, I, 107; Münâvî, *el-Kevâkib*, II, 23.

HASAN KÂMİL YILMAZ

BÜNDÂRİ

(البنداري)

Kivâmüddîn Ebû İbrâhîm el-Feth b. Âlî b. Muhammed el-Bündârî el-İsfahânî (ö. 643/1245)

Eyyübîler devrinde yetişen meşhur edip ve tarihçi.

586'da (1190) İsfahan'da doğdu ve gençlik yıllarını orada geçirdi. 1217'de Suriye'ye giderek Dimaşk'a yerleşti. Bir süre Eyyübîler'in hizmetinde kâtip olarak görev yaptı ve 7 Rebîülevvel 643'te (2 Ağustos 1245) Dimaşk'ta öldü. Hayatı hakkında daha fazla bilgi yoktur.

Eserleri. Bündârî'nin biri telif, ikisi ihtisar, biri de tercüme olmak üzere dört eseri vardır. 1. *Zeylû Târîhi Bağdâd*. Hatîb el-Bağdâdî'nin (ö. 463/1071) *Târîhu Bağdâd* adlı eserine yazdığı zeyildir. Brockelmann (*GAL Suppl.*, I, 554) onun bu zeyil dışında *Târîhu Bağdâd* adlı başka bir eserinden daha bahsederse de ikisinin aynı eser olduğu ve Brockelmann'ın yanlışlığı kabul edilmektedir (yazma nüshası: Paris Bibliothêque Nationale, Arap 6152). 2. *Sene'l-Berki's-Şâmî*. İmâdüddin Kâtib el-İsfahânî'nin Musul Atabegi Nüreddin Mahmûd b. Zengî ile Selâhadîn-i Eyyübî devri hakkında yazdığı, 562-589 (1166-1193) yılları arasındaki olay-

ları ihtiva eden *el-Berku's-Şâmî* adlı yedi ciltlik tarihinin muhtasarıdır. Bu eserini 622 (1225) yılında tamamlayan Bûndârî *el-Berku's-Şâmî*'yi özetlerken metne sadık kalmış edebî tavsifleri, kaside ve menşurlarla mektupların büyük bir kısmını atarak tarihî bir eser meydana getirmeye çalışmıştır. İki yerde (تک) kelimesiyle işaret ettiği birkaç husus hariç metne hiçbir ilâve yapmamıştır. Bu muhtasarın sadece 562-583 (1166-1187) yılları arasında vuku bulan olayları ihtiva eden kısmı bilinmektedir. Eserin I. cildi Ramazan Şeşen tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1971). 3. *Zübdetü'n-Nuşra ve nuhbetü'l-üşra*. İmâdüddin Kâtib el-İsfahânî, Selçuklu vezirlerinden Enûşirvân b. Hâlid el-Kâşânî'nin Sultan Melikşah'ın tahta geçişinden (1072) Irak Selçuklu Sultanı Tuğrul b. Muhammed'in ölümüne (1134) kadar vuku bulan hadiseleri ve hâtrâtını ihtiva eden *Fütûru zamânî's-şudûr ve şudûru zamânî'l-fütûr* adlı Farsça eserini Arapça'ya çevirmiş, ayrıca onun temas etmediği birçok konuyu ve bu arada Selçuklu tarihinin başlangıç kısmıyla Tuğrul b. Muhammed'in ölümünden Irak Selçuklularının çöküşüne (1194) kadar cereyan eden olayları da ilâve ederek *Nuşratü'l-fetre ve üşratü'l-fitra* adıyla dört ciltlik bir eser hazırlamıştır. Bûndârî de bu eseri *Zübdetü'n-Nuşra ve nuhbetü'l-üşra* adıyla ihtisar etmiştir. Üç müellifin ortak çalışma ürünü ve Selçuklu tarihi için birinci elden kaynak olan eser ilk defa M. Th. Houtsma tarafından yayımlanmıştır (*Tevârîhu Âli Selcûk [L'Histoire des Seldjoudes]*, Leiden 1889). Daha sonra eserin çeşitli baskıları yapılmış (*Kitâbü Târîhi devleti Âli Selcûk*, Kahire 1900; Beyrut 1400/1980) ve Kwâmüddin Burslan tarafından *Irak ve Horasan Selçuklularını Tarihi* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (İstanbul 1943). Bûndârî *Nuşratü'l-fetre*'yi özetlerken metne son derece bağlı kalmış, ancak müellifin edebî tavsiflerini, özene bezene yaptığı secileri, teşbihleri ve özellikle şairler hakkındaki iddialarını eserden çıkarmış, sadece gerekli gördüğü tarihî bilgileri almıştır. Bûndârî bu tasarruflarıyla eserin edebî değerini azaltmakla beraber nisbeten daha sade üslûpla yazılmış bir tarih kitabı meydana getirmiştir. *Zübdetü'n-Nuşra* sonraları pek çok tarihçiye kaynak olmuştur. 4. *Şehnâme*. Bûndârî, ünlü şair Firdevsî'nin *Şehnâme* adlı Farsça eserini aynı adla Arapça'ya çevirmiş ve eser Abdülvehhâb Azzâm tarafından

yayımlanmıştır (Kahire 1350). Bûndârî son üç eserini, kendisinden daima övgüyle söz ettiği Eyyübîler'in Dimaşk kolu hükümdarı el-Melikü'l-Muazzam İsâ b. Âdil'e (1218-1227) takdim etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bûndârî, *Zübdetü'n-Nuşra*, Mukaddime; İmâdüddin el-İsfahânî, *el-Berku's-Şâmî* (nşr. Ramazan Şeşen), İstanbul 1979, nâşirin giriş, s. XIII-XV, XXX-XXXI; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, XIX, 19; İbn Hallikân, *Vefeyât*, V, 150; Safedî, *el-Vâfi*, I, 140; *Keşfü'z-zunûn*, I, 239; II, 954, 1956; Serkis, *Mu'cem*, I, 592; II, 1375-1376; Brockelmann, *GAL*, I, 391-392; *Suppl.*, I, 548, 554; Ziriklî, *el-A'İlâm*, V, 332; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, VIII, 48; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 50, 120, 178, 470; Münecid, *Mu'cem*, III, 115; IV, 64; Storey, *Persian Literature*, I, 254-256; Faruk Sümer — Ali Sevim, *İslam Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı*, Ankara 1971, Giriş, s. XIII; Browne, *LHP*, II, 166, 326, 360-362, 472; Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Devrinde Eyyübîler Devleti*, İstanbul 1983, s. 9; A'yanü's-Şî'a, VIII, 393; Claude Cahen, "The Historiography of the Seljuqid Period", *Historians of the Middle East* (nşr. B. Lewis — P. M. Holt), London 1962, s. 67-68; "Bûndârî", *İA*, II, 837; M. Th. Houtsma — [Cl. Cahen], "al-Bundârî", *EI*² (İng.), I, 1309.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BÜNYÂMİN

(بنیامین)

Hz. Ya'kub'un en küçük oğlu ve
Hz. Yûsuf'un öz kardeşi.

Kur'an-ı Kerim dışındaki kaynaklarda ve özellikle yahudi kutsal kitabında Bünyâmin hakkında ayrıntılı bilgi mevcuttur. Ahd-i Atîk'te Bünyâmin Binyâmîn olarak geçmekte ve Ya'kub'un Rahel adlı karısından doğduğu belirtilmektedir (Tekvîn, 35/16). Ya'kub'un diğer çocukları o Harran'da dayısının yanında bulunduğu sırada doğmuş, Bünyâmin ise Harran'dan Ken'an'a döndükten sonra dünyaya gelmiştir. Bünyâmin'in doğumu sırasında ölen annesi ona Ben-onî (kederimin oğlu) adını koymuş, fakat babası onun adını "uçur ve bereket" anlamında Bünyâmin (sağ elin oğlu) diye değiştirmiştir (Tekvîn, 35/16-20). Bünyâmin'in babası nezdindeki değerine ve Hz. Yûsuf'un Mısır'daki ikametini esasında diğer kardeşleriyle olan münasebetlerine dair Tevrat'ta verilen bilgiler (Tekvîn, 42-45) büyük ölçüde Kur'an'daki bilgilere uymaktadır. Bünyâmin kelimesi Ahd-i Atîk'te İsrâiloğulları'nın on iki sıbtından birinin yani Bünyâmin neslinden gelenlerin de adıdır.

Kur'an-ı Kerim'de Yûsuf sûresinde Hz. Ya'kub'un Yûsuf'un dışındaki çocuklarından, dolayısıyla Bünyâmin'den de isim zikredilmeden bahsedilir. Yûsuf öteki kardeşleriyle konuşurken ondan, "Baba bir kardeşiniz" (Yûsuf 12/59) diye söz etmekte, diğer âyetlerde ise Bünyâmin "Yûsuf'un kardeşi" diye geçmektedir (Yûsuf 12/8, 59, 69, 70, 76 vd.).

Kur'an'da dolaylı olarak Bünyâmin'den şöyle bahsedilir: Hz. Yûsuf Mısır'da maliye nâzırı olduktan sonra kıtlık sebebiyle zahire almak için Mısır'a gelen kardeşlerini tanır, fakat aralarında öz kardeşi Bünyâmin'i göremez. Kardeşlerinin yüklerini hazırlattıktan sonra onlardan bir sonraki gelişlerinde baba bir kardeşlerini de getirmelerini ister; aksi takdirde zahire alamayacaklarını bildirir. Kardeşleri geri döndüklerinde durumu babalarına anlatır ve Bünyâmin'i de kendileriyle beraber göndermesi gerektiğini söylerler. Yûsuf'tan sonra en çok Bünyâmin'i seven ve onu Yûsuf'un yerine koyan Hz. Ya'kub, Yûsuf'un başına gelenlerin Bünyâmin'in de başına gelebileceği endişesiyle birinci Mısır yolculuğunda onu kardeşleriyle göndermemiştir. Ancak bu defa Bünyâmin'i koruyacaklarına dair onlardan kesin söz aldıktan sonra Allah'a tevekkül edip onu göndermeye razı olur.

Hz. Ya'kub'un on bir oğlu ikinci gelişlerinde Yûsuf'un yanına girerler. Yûsuf Bünyâmin'i yanına alır ve kendisinin kardeşi Yûsuf olduğunu ona açıklar. Daha sonra Yûsuf kardeşlerinin yükünü hazırlattıktan sonra adamlarına Bünyâmin'in yükü içerisine bir su kabı saklamalarını tenbih eder, yola çıkacakları sırada da yüklerini aratır; su kabı Bünyâmin'in yükü içinde bulunur. Ya'kuboğulları şeriatına göre Yûsuf Bünyâmin'i Mısır'da alıncor. Kardeşleri de babalarına söz verdikleri için Bünyâmin'i almadan geri dönmeyeceklerini Yûsuf'a bildirirler. Yûsuf Bünyâmin'i onlarla göndermeye razı olmayınca büyük kardeşleri Mısır'dan ayrılmaz ve Bünyâmin ile beraber kalır.

Bünyâmin'in Mısır'da alıkonulduğu diğer kardeşleri tarafından Hz. Ya'kub'a bildirilir. Hz. Ya'kub çok üzülür, fakat Allah'tan ümidini kesmez ve oğullarını Yûsuf ile Bünyâmin'i bulmaları için Mısır'a geri gönderir. Ya'kuboğulları Yûsuf'un huzuruna girince bu defa Yûsuf kendisini tanır ve sonra da önceki hâltarından dolayı onları bağışlar.